

S P I S R Z E C Z Y:

Str.

Przedmowa przekładcy.

I. O biografii i osobistości de la Mettrie'go	XI
II. O rodowodzie psychologji i etyki de la Mettrie'go	XXVI
III. O wydaniach „Człowieka-Maszyny“ i dzieł pokrewnych	XXXVII
IV. O przekładzie „Człowieka-Maszyny“	LV
Słowniczek mian	LIX
V. Biblijografja	LXI
Przestroga drukarza	3
Przypisanie	6

C Z Ł O W I E K M A S Z Y N A.

Część pierwsza: najgłówniejsze nauki filozoficzne o duszy ludzkiej: spirytualizm i materjalizm.

I. *Poglądy spirytualistów.* 1. Mniemania metafizyków wraz z Leibnizem. — 2. Kartezjusz i jego szkoła. — 3. Zapatrywania teologów. 16

II. *Odparcie tych poglądów.* 4. Wykazanie błędności rozumowań teologicznych. — 5. Doświadczenie i spostrzeganie jako jedyni nasi przewodnicy w tej dziedzinie. 18

Część druga: zależność duszy od stanów ciała.

I. *Rozważania ogólne.* 6. Umysł a temperament. — 7. Dusza w stanach chorobliwych. — 8. Działanie snu i narkotyków. — 9. Wpływ pokarmów, głodu

- i wstrzemięźliwości. — 10. Działanie wieku, wychowania i płci. — 11. Wpływ pogody i klimatu. — 12. Działanie popędu naśladowczego. 23

- II. *Dowód anatomiczno-porównawczy.* 13. Analogja w kształcie i składzie mózgu u zwierząt i człowieka. — 14. Skład mózgu jako czynnik decydujący. — 15. Przykłady z dziedziny zboczeń umysłowych. — 16. Stopniowy rozwój cech charakterystycznych w ustroju mózgowym człowieka i zwierząt. — Wniosek: znaczenie organizacji fizycznej dla rozwoju umysłowego. 33

- III. *Dowód psychogenetyczny.* 18. Analogja w rozwoju pojętności u zwierząt i u człowieka. — 19. Porównanie małpy z głuchoniemym i możliwość udzielenia jej umiejętności mowy. 36

Część trzecia: rozwój umysłowy człowieka.

- I. *Przejście od zwierząt do człowieka.* 20. Okres poprzedzający wynalezienie mowy. — 21. Ukazanie się znaków i poznanie symboliczne. 42

- II. *Mechanizm wychowania rodzaju ludzkiego.* 22. Instynkt jako pierwszy nauczyciel. — 23. Pochodzenie idei ogólnych w związku z wynalezieniem znaków. — 24. Mechanizm pamięci. 44

III. *Wyobrażenia jako najgłówniejsza władza duchowa.*

- A. *Jej zakres i czynności.* 25. Wyobrażenia jako niepodzielny pierwiastek czuciowy. — 26. Czynności wyobraźni. 47

- B. *Warunki sprzyjające rozwojowi wyobraźni.* 27. Ćwiczenie. — 28. Organizacja jako najpierwsza zasługa człowieka. — 29. Nauka jako druga . . . 49

C. *Wyobraźnia a genjusz.* 30. Czynność genjusza. — 31. Genjusz jako największa wyobraźnia. 51

D. *Wyobraźnia a uwaga.* 32. Zbytńia żywość nieokielznanej wyobraźni. — 33. Konieczność trzymania jej na wodzy. 54

IV. *Zwierzę jako jestestwo wyposażone przez naturę pod pewnemi względami obficie od człowieka.* — 34. Bezradność dziecka w porównaniu ze zwierzęciem. — 35. Szczerość i brak przesądów u zwierząt. — 36. Wychowanie jako czynnik, wznoszący człowieka na wyższy szczebel rozwoju umysłowego. 56

V. *Człowiek jako jestestwo moralne.*

A. *Prawo naturalne jako cecha właściwa również zwierzętom.* 37. Podmiotowy charakter odczucia tego prawa. — 38. Oznaki dowodzące znajomości tegoż również u zwierząt. — Wyrzuty sumienia u człowieka i u zwierząt. — 40. Ludzie i zwierzęta jako jestestwa utworzone z jednakowego materiału; wynikające stąd wnioski w dziedzinie prawa naturalnego. 58

B. *Niezniszczalność prawa naturalnego.* 41. Nieubłagane następstwa moralne zbrodni, dokonywanych w stanie niepoczytalnym; konieczność reformy sądownictwa. 63

C. *Istota i pochodzenie prawa naturalnego.* 42. Wyrzuty sumienia u świadomych zbrodniarzy. — 43. Rozkosz z uprawiania cnoty. — 44. Pierwotne przeznaczenie jestestw żyjących. — 45. Określenie prawa naturalnego; charakter tego prawa w społeczeństwie współczesnem. — 46. Niezależność tego prawa od objawienia i od Najwyższego Jestestwa, jako też owego Jestestwa od kultu religijnego. 66

D. Dowody za i przeciw istnieniu Boga. 47. Niemożliwość dotarcia do początku wszechrzeczy. — 48. Celowość świata jako argument na rzecz istnienia Boga. — 49. Dowód strony przeciwnej: argumenty naturalistów przeciwko celowości powszechnej. — 50. Zbawienne skutki ateizmu według mniemania jednych, religji naturalnej — według zdania drugich. — 51. Zależność wszystkich zdolności duszy, nie wyłączając sumienia, od organizacji maszyny ludzkiej.

68

Część czwarta: mechanizm natury ludzkiej.

I. Pierwiastek poruszający ciało ożywionych. 52. Doświadczenia, wykazujące jego istnienie i działanie. — 53. Pierwiastek poruszający jako właściwość każdego włókienka ciała organizowanego, a więc i serca. — 54. Prawidłowość ruchów wywoływanych przez ten pierwiastek. — 55. Jego siedlisko.

77

II. Sprężyny, wprowadzające w ruch maszynę ludzką. 56. Sprężyny ruchów życiowych, zwierzęcych, naturalnych i automatycznych. — 57. Sprężyna wszystkich poruszeń umysłowych oraz jej siedlisko. — 58. Związek sympatyczny między mięśniami a wyobraźnią. — 59. Udział ciała w wysiłku myśli i woli. — 60. Zdrowie fizyczne jako podstawa zdrowia duszy. — 61. Dusza jako pierwiastek poruszający mózgu.

81

III. Ruch jako własność istotna materji. 62. Regulacja ruchu maszyny ludzkiej jako zadanie wiedzy lekarskiej. — 63. Ciało jako zegar, nakręcany przez sok odżywczy; działanie tego soku. — 64. Hipoteza Stahla i jej obalenie. 65. Hipoteza Willisa i Perraulta.

88

IV. Ruch i wrażliwość. 66. Związek między wra-

żliwością a ruchem. — 67. Zdolność myślenia jako zdolność czucia. — 68. Niemożliwość wytłumaczenia powstawania ruchu, tudzież pochodzenia wrażliwości. — 69. Rozwiązanie zagadnienia wszechistoty i człowieka: człowiek jako najkunsztowniejsza z maszyn.	92
---	----

Część piąta: analogja biologiczna między człowiekiem a innemi jestestwami organicznemi.

70. Przywrócenie czci Kartezjuszowi. — 71. Myślenie jako jedna z własności materji organizowanej. — 72. Dowód embrjologiczny na rzecz wspomnianej analogji. — 73. Nieuzasadniona pycha ludzka, odosobniająca człowieka od zwierząt. Natura jako pramacierz wszystkich jestestw organicznych. — 74. Organizacja jako czynnik decydujący w rozwoju umysłowym każdego zwierzęcia. — 75. Zagadnienie nieśmiertelności. — 76. Stosunek materialisty do śmierci i życia, do natury i do jej tworców. — 77. Wniosek ogólny.	97
--	----

Uwagi przekładcy do „Przestrogi“ i „Przypisania“. 110

„ „ do tekstu „Czł.-Mass.“. . . . 111

Wykaz najważniejszych osób i rzeczy. 128